

Satakunnan ammattikorkeakoulu
Satakunta University of Applied Sciences

JARI KLAUS

Puolustusvoimien virka-apu poliisille

Asevelvollisen käyttäminen virka-apuna – lainsäädäntö, vastuut ja varautuminen

LIIKETALOUS

2020

Tekijä Klaus, Jari	Julkaisun laji Opinnäytetyö, AMK	Päivämäärä 1.11.2020
	Sivumäärä 35	Julkaisun kieli suomi
Julkaisun nimi Puolustusvoimien virka-apu poliisille, asevelvollisen käyttäminen virka-apuna – lainsäädäntö, vastuut, varautuminen		
Tutkinto-ohjelma Liiketalous		
Tiivistelmä <p>Tutkimuksen tarkoituksena oli käsitellä puolustusvoimien poliisille antamaa virka-apukysymystä, jossa virka-apuosasto muodostuu asevelvollisista, eli varusmiehistä tai reserviläisistä. Lisäksi pohdittiin lainsäädännön mahdollisuuksia ja ongelmakohtia asevelvollisista muodostetun virka-apuosaston käyttämisessä tietyillä poliisijohtoisisilla tehtävillä. Tutkimuksessa selvitettiin asevelvollisen oikeuksia ja velvollisuuksia virka-aputilanteen muuttuessa ennalta arvaamattomasti vaaralliseksi. Lisäksi pohdittiin mahdollisuuksia parantaa virka-aputilanteiden hallintaa, niihin valmistautumista ja viranomaisten välisen yhteistyön tehostamista.</p> <p>Tutkimusmenetelminä käytettiin laadullista sekä oikeusdogmaattista menetelmää. Tutkimusmateriaali perustui oikeuslähteisiin, oikeuskirjallisuuteen ja asiantuntijahaastatteluihin. Haastateltavia oli poliisista ja puolustusvoimista ja heidät oli valittu haastateltaviksi virka-apuihin perustuvan asiantuntijuuden perusteella. Tutkimuksen taustaineistona käytettiin kahta kuvitteellista skenaariota ja niiden oikeudellista arviointia.</p> <p>Tutkimuksen tuloksena havaittiin, että vaikka asevelvollisten käyttäminen on virka-aputehtävällä mahdollista, poliisin tulisi tarkoin harkita niitä tilanteita, jolloin virka-apua pyytää. Myös virka-apupyynnön sisällön tärkeys korostui. Lopputuloksena voitiinkin todeta, että vaikka asevelvollisten käyttäminen virka-apuosastona olisi mahdollista, poliisin tulisi omin resurssein pyrkiä hoitamaan sille annetut tehtävät.</p>		
Asiasanat Puolustusvoimat, poliisi, virka-apu, asevelvollinen, voimankäyttö, hätävarjelu		

Author Klaus, Jari	Type of Publication Bachelor's thesis	Date 1.11.2020
	Number of pages 35	Language of publication: Finnish
Title of publication Official assistance of the Defense Forces to the police, use of a conscript as official assistance - legislation, responsibilities, preparedness		
Degree programme Bachelor of Business Administration		
Abstract <p>The purpose of the investigation was to deal with the issue of official assistance given to the police by the Defense Forces, in which the official assistance department consists of conscripts, ie conscripts or reservists. In addition, the possibilities and problems of the legislation on the use of conscripts in certain police-led tasks were considered. The study clarified the rights and obligations of a conscript in the event of an unpredictably dangerous situation of official assistance. In addition, the possibilities for improving the management of state aid situations, preparing for them and enhancing co-operation between authorities were considered.</p> <p>Qualitative and forensic methods were used as research methods. The research material was based on legal sources, legal literature and expert interviews. The interviewees were from the police and defense forces and had been selected for interview on the basis of expertise based on official assistance. Two imaginary scenarios and their legal evaluation were used as background material for the study.</p> <p>As a result of the investigation, it was found that although the use of conscripts is possible in the performance of official assistance, the police should carefully consider the situations in which official assistance is requested. The importance of the content of the request for assistance was also emphasized. As a result, even if it were possible to use conscripts as an auxiliary department, the police should, with their own resources, endeavor to carry out the tasks assigned to them.</p>		
<u>Key words</u> Defense Forces, police, official assistance, conscript, use of force, emergency protection		

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	2
1.1	Tutkimusongelma	3
1.2	Tutkimusaineisto ja aineistonkeruumenetelmät.....	6
1.3	Haastattelut	7
1.4	Tutkimusmenetelmät.....	7
2	LAINSÄÄDÄNTÖ JA KESKEISET KÄSITTEET	11
2.1	Yleistä	11
2.2	Poliisi	12
2.3	Keskeisimmät poliisille annettavaa virka-apua ohjaavat säädökset	13
2.4	Puolustusvoimat.....	14
2.5	Asevelvollisen määritelmä.....	16
2.6	Keskeisimmät puolustusvoimien virka-apua ohjaavat säädökset.....	17
2.7	Maakuntajoukkojen käyttäminen virka-aputehtävillä.....	19
2.8	Voimankäyttö ja hätävarjelu	19
2.9	Virka-aputilanteen viranomaisten väliset suhteet	22
3	SKENAARIOT	23
3.1	Skenaario 1.....	23
3.2	Skenaario 1 arviointi	24
3.3	Skenaario 2.....	28
3.4	Skenaario 2 arviointi	28
4	JOHTOPÄÄTÖKSET	29
4.1	Lainsäädäntö	29
4.2	Vastuut	30
4.3	Varautuminen.....	31
5	LOPUKSI.....	33
	LÄHTEET.....	35
	LIITTEET	

1 JOHDANTO

Oikeusvaltion yksi perusta ja kivijalka on varmistaa yhteiskunnan jäsenten turvallisuus ja mahdollisuus rauhalliseen ja häiriöttömään elämään. Demokraattisen valtion tunnusmerkkien mukaisesti luotu lainsäädäntö pyrkii takaamaan jokaiselle yhteiskunnan yksilölle mahdollisuuden normaaliin elämään ja turvallisuuden tunteeseen. (Perustuslaki 731/1999, 2:7). Noudattamalla lainsäätäjän tarkoitusta, jokainen yksilö voi vaikuttaa yleiseen ja yhteiseen turvallisuuteen ja yhteiskunnan toimivuuteen. Lainsäädäntö ohjaa myös yhteiskunnan häiriötekijöihin ja poikkeustilanteisiin puuttuvia viranomaisia ja säätelee niiden toimintaa. Lait ovat kuitenkin usein tulkinnanvaraisia ja jotkut säädökset ovat hajallaan siten, että samaan asiaan vaikuttavia säädöksiä on luettavissa useasta erillisestä laista. Viranomaisten toiminnan arvioinnin tulee aina perustua säädösten kokonaisvaltaiseen tuntemiseen, vahvojen oikeuslähteiden käyttämiseen ja lainsäädännön soveltamisen osaamiseen. Tutkittaessa ilmiöitä, jotka liittyvät viranomaisten toimintaan, lainsäädännön tuntemisen merkitys korostuu.

Suomen sisäisen turvallisuuden toimijat, kuten poliisi, yhdessä muiden viranomaisten kanssa vastaavat yhteiskuntajärjestyksen säilymisestä, yleisen ja yksilön turvallisuudesta sekä yhteiskunnan toimivuudesta. (Martikainen, Vertio, Holmström & Antikainen 2016, 7 ja poliisilaki 2011/872 1:1 §). Muuttuva yhteiskunta ja toimintaympäristön muutokset muodostavat erilaisia vaatimuksia ja aiheuttavat haasteita jokaiselle viranomaistoimijalle.

Yksikään viranomainen ei kuitenkaan kykene ainoastaan omilla resursseillaan, voimavaroillaan tai lainsäätäjän tarkoittamilla mahdollisuuksillaan selviämään jokaisesta sille säädetystä tehtävästä. Viranomaisten toisilleen antama, usein erillisillä laeilla säädelty virka-apujärjestelmä auttaa viranomaisia hoitamaan yhteiskunnassa niille säädettyjä tehtäviä tehokkaasti. Virka-apujärjestelmä on suhteellisen monimutkainen ja moniulotteinen toimintamalli. Vaikka poliisi vastaakin sisäisestä turvallisuudesta, se käyttää tiiviisti apunaan yhtä ulkoisen turvallisuuden toimijaa, puolustusvoimia

sisäiseen turvallisuuteen liittyvissä tehtävissä. Yhdessä toimien viranomaisten on mahdollisuus vastata yhteiskunnan turvallisuutta horjuttaviin tekijöihin tai tapahtumiin tehokkaasti, nopeasti ja tarkoituksenmukaisesti.

Virka-apu ja viranomaisten yhteistoiminta tulee kuitenkin erottaa toisistaan. Yhteistyö suomalaisten viranomaisten välillä on laajasti organisaatorajoja ylittävää ja kansainvälisessä vertailussa toiminta nähdään selkeästi Suomen vahvuutena. (Liesinen, Karinen & Lahtinen, 2017, 24). Osasta viranomaisten yhteistoiminnasta on myös säädetty lakitasolla, kuten poliisin, tullin ja rajavartiolaitoksen yhteistoiminnasta (PTR- toiminta). (Laki poliisin, tullin ja rajavartiolaitoksen yhteistoiminnasta 687/2009). PTR- toiminta ei kuitenkaan ole virka-aputoimintaa.

Viranomaisten toimiessa yhteisillä tehtävillä ja operaatioissa, on tärkeää ymmärtää, kuka viranomais missäkin tilanteessa vastaa tilanteen hallinnasta, organisoinnista ja johtamisesta. Vastuukysymysten ennalta arviointia ei voi väheksyä, sillä tilanteet ovat usein arvaamattomia tai ne voivat muuttua sellaisiksi nopeasti. Tämän opinnäytetyön tarkoituksena onkin arvioida ja selittää virka-apuosastossa toimivan asevelvollisen poliisin pyytämän virka-aputilanteen kautta syntyviä vastuukysymyksiä sekä lainsäädäntöä ja antaa lukijalle kokonaisvaltainen ymmärrys virka-apuprosessien nykytilasta.

1.1 Tutkimusongelma

Tässä opinnäytetyössä tarkastelussa on poliisin ja puolustusvoimien virka-apuun liittyvä oikeudellinen tutkimusongelma. Tarkastelun keskiön ja oikeudellisen perustelun taustan muodostavat vahvat oikeuslähteet sekä oikeusdogmaattinen pohdinta syvennettynä asiantuntijoiden haastatteluilla. Näiden perusteella muodostuu myös suurin osan työn johtopäätöksistä ja lopputuloksista. Tässä tutkimuksessa arvioidaan poliisin virka-aputehtävissä rauhan aikana toimivan asevelvollisen virka-aputehtävillä tapahtuvia tilanteita, arvioidaan niitä oikeudellisesta näkökulmasta ja pohditaan vastuukysymysten taustoja ja syntymekanismia. Työssä arvioinnin apuna käytettäviä tilanteita ei ole tapahtunut, mutta mahdollisuus sellaisten syntymiseen tietynlaisilla virka-aputehtävillä on olemassa. On siis tarkoituksenmukaista, että asiaan perehdy-

tään oikeudellisten perusteluiden kautta, koska tällaisen pohdinnan tulokset voidaan sisällyttää osaksi viranomaisten yhteisen operatiivisen tilanteen tilannejohtamista, suunnittelua ja tilanteisiin ennalta varautumista. Tutkimuksen tuloksia ja johtopäätöksiä voidaan hyödyntää valmistauduttaessa pyytämään virka-apua, sekä virka-avun operatiivisen tilanteen aikana.

Tutkimuksen luotettavan lopputuloksen saamiseksi on arvioitavana kaksi kuvitteellista tapahtumaa, eli skenaariota. Nämä skenaariot on esitetty haastateltaville, jotka kokemuksensa ja asiantuntijuutensa perusteella arvioivat tapahtumien kulkua kattavasti.

Case- tyyppiseksi tutkimukseksi opinnäytetyötä ei silti voida lokeroida, sillä tutkimusongelman ratkaisu ei pyri esitettyjen skenaarioiden ratkaisujen hakemiseen, vaan skenaariot toimivat syventävänä aineistona haettaessa ymmärtämystä ja tulkintoja opinnäytetyön tutkimuskysymyksiin.

Ajatus tutkimusaiheeseen ja virka-apujen käytänteiden analysointiin lähti keskustelusta kahden viranomaisyhteistyöstä vastaavan päällystöön kuuluvan poliisimiehen kanssa. Nopeasti keskusteluissa selvisi, että jonkinasteiselle asian tarkemmalle pohdinnalle on tarvetta. Vaikka tutkimustyön aihe on sellainen, jota ei välttämättä koskaan jouduta soveltamaan käytännössä, riittää lainsäädännön kannalta pohdittavaa. Mikäli asevelvollinen joutuisi väkivallan kohteeksi virka-aputehtävällä, kysymyksiä jouduttaisiin pakostakin miettimään ja tapahtumien kulkua arvioimaan.

Tutkimusaihe soveltuu poliisitaustaisen opiskelijan oikeustradenomin suuntautumisen opinnäytetyöksi. Opinnäytetyön kirjoittajaa kiinnostaa oikeusdogmatiikka, viranomaiskenttä, viranomaisten yhteistoiminta, virka-avut ja voimankäyttöisten kysymysten oikeudellinen arviointi. Opinnäytetyön tutkimusaiheesta on jokseenkin vähän aikaisemmin kirjoitettua, aiheeseen soveltuvaa materiaalia. Virka-avuista sen sijaan aineistoa on saatavilla niin kirjallisuuden, kuin henkilöhaastattelujen muodossa. Myös poliisin voimankäyttö on jatkuvan tarkastelun kohteena, joten siitä on aineistoa tarjolla riittävästi. Voimankäyttöä toki tarkastellaan ja sen säännöksiä sovelletaan tässä tutkimuksessa, mutta lähinnä niiltä osin, jotka ovat sovellettavissa tutkimusaiheen kannalta merkittävästi.

Tässä opinnäytetyössä pyritään antamaan vahvoihin oikeuslähteisiin, oikeuskirjallisuuteen, oikeudellisiin julkaisuihin ja asiantuntijalausuntoihin pohjautuvaa analyysia ja ratkaisuehdotuksia asetettuihin kysymyksiin. ”Entä jos”-kysymyksiin perusteluiden löytäminen ja vastausten kautta ongelmiin soveltaminen ovat tärkeässä roolissa skenaarioiden toimiessa tausta-aineistona. Koska ei ole olemassa juuri vastaavanlaisia tapahtumia joihin tutkimusta ja sen tuloksia verrata, on vertailukohtien löytäminen haastavaa, ellei mahdotonta. Siksi johtopäätökset ja tutkimuksen tulokset ovat käyttökelpoisia ja tuoreita.

Tämän opinnäytetyön keskeisin teema on selvittää poliisin johtamalla virka-aputehtävällä toimivan asevelvollisen toimivaltuuksia ja vastuita virka-aputehtävällä kohdattuun aggressiiviseen tai väkivaltaiseen käyttäytymiseen vastaamiseen ja puolustautumiseen. Lisäksi pohditaan nykyisen lainsäädännön ja käytännön ongelmia esimerkiksi operatiivisten tilanteiden johtosuhteissa, johtamisessa ja varautumisessa. Lainsäädännössä on suhteellisen selkeä sääntely esimerkiksi siitä, että virka-apuna toimiva asevelvollinen tai muu henkilö toimii poliisimiehen välittömässä ohjauksessa. (Laki puolustusvoimien virka-avusta poliisille 1980/781, 6 § 2.). Ongelma saattaa syntyä silloin, kun tällaista välitöntä ohjausta ei ole. Mikä esimerkiksi katsotaan välittömäksi ohjaukseksi? On olemassa käytännön tilanteita, joissa poliisimies ei ole seisomassa asevelvollisen lähellä tai edes puheyhteyden päässä. Työssä pyritään myös hakemaan ratkaisuja ennakoivasti. Olisiko virka-avun pyytämisen prosessissa tarvetta muutokselle? Voidaanko operatiivista tilannetta johtavan poliisin ohjeistusta virka-apuosastolle tulisi kehittää tai parantaa?

Toisena esimerkkinä voidaan nähdä tilanne, jossa poliisi pyytää puolustusvoimilta virka-apuosastoa kadonneen henkilön etsimiseksi. Operatiivista tilannetta johtava poliisi on antanut tilanteen edellyttämät ohjeet paikalle saapuneelle virka-apuosastolle. Virka-apuosaston asevelvolliset eivät ole jatkuvasti poliisimiehen ohjauksessa, vaan etsivät ennakkosuunnitelman mukaisesti henkilöä maastosta omassa etsintäketjussaan. Tavattaessa etsitty henkilö osoittautuu jostain syystä aggressiiviseksi tai muutoin ennalta arvaamattomaksi ilman ennakkotietoa. Mahdollisena tapauksena kyseeseen saattaisi tulla tilanne, jossa asevelvollisia käytetään eristämään alueita poliisin operatiivisen toiminnan ajaksi. Samat tehtävän ennakkovalmistelut ja

tiedonjako pätevät molempiin tapauksiin, joten niidenkin pohtiminen on tutkimuksen kannalta relevanttia.

Tällä opinnäytetyöllä pyritään vastaamaan seuraaviin kysymyksiin:

- Mitkä ovat nykyisen lainsäädännön antamat toimivaltuudet?
- Mitä ongelmia lainsäädännössä on tutkittavan aiheen kannalta?
- Miten varautumista virka-aputilanteisiin tulisi kehittää?
- Asevelvollisen oikeudet ja vastuu väkivaltaa virka-aputehtävällä kohdattaessa?
- Miten yhtenäistää viranomaisten toimintaa virka-aputehtävällä?

1.2 Tutkimusaineisto ja aineistonkeruumenetelmät

Laadullisen tutkimuksen aineistonkeruumenetelmä jaetaan primäärisiin ja sekundäärisiin menetelmiin. Primäärisiä menetelmiä ovat havainnointi, haastattelut ja blogit, sekundäärisiä vastaavasti dokumentit, joilla tarkoitetaan muun muassa tutkimuksia, julkaisuja ja muuta relevanttia kirjallista aineistoa. (Kananen 2016, 93).

Tämän tutkimuksen lähdemateriaalina on käytetty lainsäädäntöä, lainsäädännön valmisteluaineistoa, oikeuskirjallisuutta, oikeudellisia julkaisuja ja asiantuntijatekstejä sekä -haastatteluja. Lähdemateriaaliaineisto on pyritty pitämään laadukkaana ja määrältään kohtuullisena. Laadukkaaseen lähdemateriaaliin ja taustatietoihin tutustuminen sekä niiden sisäistäminen on oikeudellisessa tutkimuksessa tärkeää, koska se kasvattaa mahdollisuutta omien näkemysten luomiseen. Liiallinen lähteiden käyttökään ei ole suotavaa, koska vaarana voi olla omien näkemysten hukkuminen jo kirjoitettuun materiaaliin (Miettinen 2016, 54.)

1.3 Haastattelut

Kirjallisen aineiston tukena käytetään asiantuntijahaastatteluja. Haastatteluja varten Lounais-Suomen poliisilaitos myönsi tätä tutkimusta koskevan tutkimusluvan syksyllä 2020. Haastattelut perustuvat kokemuksiin silloin, kun ilmiötä ei tunneta riittävän tarkasti ja jolloin riittävän yksityiskohtaisia kysymyksiä ei voida esittää. (Kananen 2015, 143). Haastattelun tulee perustua sellaisiin kysymyksiin, joilla on tutkittavan asian kannalta merkitystä. Kysymysten tulee perustua tutkimusongelmaan. (Sarajärvi & Tuomi 2018, 3.1.1).

Tutkimusta varten haastateltiin Lounais-Suomen poliisilaitokselta Reijo Pennasta. Henkilökohtaisia tiedonantoja antoivat Mari Vainio-Kaila-Viitala sekä Petri Viitala. Puolustusvoimilta haastateltavia olivat Jukka Parpala sekä Antti Huhta. Jokaisella on merkittävä kokemus virka-apulainsäädännöstä ja sen soveltamisesta ja käyttämisestä operatiivisessa toiminnassa. Lisäksi kokemusta on vapaaehtoisesta maanpuolustuksesta ja siihen liittyvästä koulutuksesta. Asiantuntijahaastattelut antavat lainsäädännön ohella huomattavan lisäarvon tutkimuksen johtopäätöksille.

Haastattelut suoritettiin sähköpostikeskusteluina. Kananen kirjoittaa kirjassaan Laadullinen tutkimus opinnäytetyönä ja pro graduna (2017, 111-112), että laadullisen tutkimuksen haastattelu on mahdollista toteuttaa sähköpostitse. Teemahaastattelun muodossa tehty sähköpostihaastattelu ei voi silti olla yksipuolinen kysely, vaan tutkijan pitää tarvittaessa kyetä vuoropuheluun haastateltavan kanssa. Sähköpostihaastattelussa tulee edetä teemahaastattelua mukaillen. (Kananen 2017, 111-112). Tässä tutkimuksessa haastateltaville oli mahdollisuus tarvittaessa esittää lisäkysymyksiä. Lisäkysymyksille ei juurikaan kuitenkaan ollut tarvetta, sillä vastaukset olivat erittäin kattavia.

1.4 Tutkimusmenetelmät

Opinnäytetyössä käytetyt menetelmät ovat sekä kvalitatiivinen että oikeusdogmaattinen. Oikeustieteellisten tutkimusten ongelmien selvittämisessä ei mikään menetel-

mällinen ratkaisu voi olla ainoa oikea, vaan tutkimuksesta riippuen tutkimusmenetelmiä voi olla useita, koska näkökulmat, tutkimusintressit ja tutkimukselliset lähestymistavat voivat vaihdella. (Miettinen 2016, 253).

Kvalitatiivisella, eli laadullisella menetelmällä tuotetaan ongelmaan ymmärrys tai ratkaisu kuitenkin siten, ettei ongelman poistamiseksi ryhdytä käytännön työhön. Kvalitatiivisen tutkimuksen tavoitteena on esittää ratkaisu tai ilmiön kuvaus. (Kananen 2015, 29). Tuomi ja Sarajärvi kirjoittavat teoksessaan Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi (2018, 62), että laadullisen tutkimuksen yleisimpien aineistonkeruutapojen olevan haastattelut, dokumentit, kyselyt ja havainnointi. Tämän työn edetessä käytetään jokaista aineistotyyppiä. Kananen kuvaa kirjassaan Laadullinen tutkimus opinnäytetyönä ja pro graduna (2017, 33), että seuraavat kriteerit täyttävä aihe soveltuu kvalitatiivisen tutkimuksen kohteeksi:

- Ilmiöstä ei ole tietoa, teorioita, tutkimusta
- Ilmiöstä halutaan saada syvälinen näkemys
- Luodaan uusia teorioita
- Käytetään useita tutkimusmenetelmiä
- Ilmiöstä halutaan hyvä kuvaus

(Kananen 2017, 33)

Toinen työssä käytetty menetelmä ja tutkimusote on oikeusdogmatiikka. Ari Hirvonen toteaa teoksessaan Mitkä Metodit – Opas oikeustieteelliseen kirjoittamiseen (Hirvonen 2011, 7), että sellaista yleispätevää tai standardisoitua metodisäännöstöä ei oikeustieteissä ole, johon voitaisiin sovittaa oikeutta tutkimuskohteena ja saada sitä seuraamalla luotettavaa tieteellistä lopputulosta. Hirvonen viittaa julkaisussaan myös Aulis Aarnion teokseen Oikeussäännön systematisointi ja tulkinta. Aarnio kirjoittaa, ettei ”oikeustieteen metodi ole sellainen ”laskusäännöstö”, joka takaa systeemiin syötettynä jonkun tuloksen, koska oikeudellinen ajattelu ei ole mekaaninen ja yksiselitteisiä sääntöjä noudattava prosessi”. (Aarnio 1997, 35). Laadullisen tutkimuksen osalta saman vahvistaa Kananen kirjassaan Opinnäytetyön ja pro gradun ohjaajan opas (2016, 111). Kananen mukaan laadullinen tutkimus ei perustu tarkoille tunnusluville ja kvantitatiivisen eli määrällisen tutkimuksen säännöstoille, vaan moniläh-

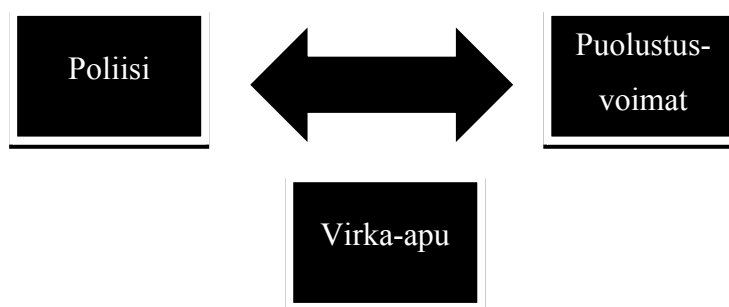
teiseen synteesiin perustuvaan analyysiin. (Kananen 2016, 111). Tässä opinnäytetyössä ei käytetä lopputuloksen saamiseksi ilmiöiden tai asioiden tunnuslukumittareita eikä esimerkiksi ihmisten tottumiskysymyksiä. Asiantuntijahaastattelujenkaan tuloksia ei voida sanoa tottumiskysymyksiin vastaamiseksi, sillä arvioitavien skenaarioiden kaltaisia tilanteita ei vielä ole ollut ja skenaariot toimivat pohdinnan herättäjinä.

Tavoitteena onkin tarkastella aihetta laajasti eri oikeudellisista näkökulmista ja lopulta muodostaa käsitys siitä, mikä on ”oikein” ja miten tulisi toimia lainsäädännöllisesti parhaimman lopputuloksen saavuttamiseksi. Tämän opinnäytetyön tutkimusongelman lopputuloksena ei voi kirjoittaa tai julkaista ohjetta tai yleispätevää juuri tiettyyn tilanteeseen soveltuvaa ratkaisumallia, joka annettaisiin tiedoksi poliisijohtoisella virka-aputehtävällä toimivalle poliisille ja puolustusvoimien virka-apuosastolle. Jokainen operatiivinen tilanne on erilainen ja sisältää erityyppisiä tekijöitä ja muuttujia.

Operatiivisiin tilanteisiin valmistautumista kuitenkin on mahdollista parantaa tutkimalla nykyistä lainsäädäntöä, ohjeistuksia ja käyttämällä hyväksi asiantuntijoiden näkemyksiä. Kun tilanteisiin pystytään valmistautumaan paremmin, osaavammin ja syvällisemmin, voidaan mahdollisiin operatiivisen tilanteen muuttujiin vastata nopeasti, tehokkaasti ja asianmukaisesti. Tämä taas vähentää ja saattaa poistaa kokonaan virheellisen toiminnan mahdollisuutta ja selkeyttää seuraamusten aiheuttamaa pohdintaa.

Tutkimusmenetelmien luotettavuutta arvioivat käsitteet ovat yleensä validiteetti ja reliabiliteetti. Validiteetilla tarkoitetaan sitä, että tutkimus on sisällöltään sitä mitä on luvattu ja reliabiliteetti tarkoittaa tutkimustulosten toistettavuutta. Käsitteiden käyttöä on laadullisen tutkimuksen piireissä kritisoitu, sillä niiden katsotaan perustuvan yhteen tutkimuksessa tavoiteltuun konkreettiseen todellisuuteen. Laadullisen tutkimuksen lopputuloksena ei välttämättä ole yhtä ainoaa oikeaa lopputulosta. Monissa laadullista tutkimusta käsittelevissä kirjallisuuslähteissä kehoitetaan valiteetti- ja reliabiliteetti- käsitteiden käytöstä ja tutkimus tulisi arvostella kokonaisuutena. (Sarajärvi & Tuomi 2018, kappaleet 6.2, 6.3).

Tutkimuksen luotettavuutta voidaan parantaa tutkimusmenetelmien monikäytöllä, eli triangulaatiolla. Triangulaatiolla tarkoitetaan tutkimusmenetelmien yhteiskäyttöä. (Sarajärvi & Tuomi 2018, 6.4). Tässä opinnäytetyössä on käytetty myös oikeusdogmaattista tutkimusotetta luotettavan lopputuloksen saavuttamiseksi (kts kappale 1.5).

Kuvio 1. Tutkimuksen rajausta yksinkertaistettuna

Tutkimus on rajattu puolustusvoimien ja poliisin välisen virka-aputilanteen arvioimiseen. Tutkimuksen nimenomaisen lopputuloksen kannalta on järkevää rajata viranomaistoimijat ainoastaan näihin kahteen. Lainsäädäntö toki mahdollistaa monien muidenkin viranomaisten välisen virka-apuprosessin ja yhteistoiminnan, mutta tutkimusaiheen erityisyyden takia muut viranomaistoimijat rajataan tutkimuksen ulkopuolelle. Virka-apulainsäädäntöä käsitellään poliisia ja puolustusvoimia koskevien säädösten osalta. Lisäksi esitetään puolustusvoimien virka-apukäsitteet ja niiden nivoutuminen toisiinsa. Käsitteiden moniulotteisuuden sisäistäminen helpottaa ymmärtämään koko virka-apukenttää.

2 LAINSÄÄDÄNTÖ JA KESKEISET KÄSITTEET

2.1 Yleistä

Oikeusvaltion tunnusmerkkeihin kuuluu, että viranomaiset käyttävät valtaansa ainoastaan silloin, kun vallankäytön perusteet voidaan nähdä oikeusjärjestyksestä. (Helminen, Kuusimäki & Rantaeskola 2012, 179). Yleinen oikeusperiaate oikeusvaltiossa on, että lainkäytön on oltava ennakoivaa ja ennakoitavuuden tulee liittyä jutun tosiasiallisiin normeihin ja tosiseikkoihin. Oikeusvaltiossa oikeusvarmuudella tarkoitetaan juuri ennakoitavuutta. Oikeusvarmuuden periaatteisiin kuuluu mielivallan ja ennakoimattoman lainkäytön kielto. Lisäksi päätösten tulee perustua tietoihin todellisuudesta ja vastat oikeuskulttuurin vakiintuneita arvoja. (Raitio 2017, 83).

Suomessa oikeusvaltiona viranomaisia ja niiden toimintaa ohjaava lainsäädäntö on suhteellisen laajaa ja erillisiin säädöksiin hajautettua. Perusteellisen lainsäädännön pyrkimyksenä on taata toisaalta oikeutus ja toimivalta viranomaisille tehtävien suorittamiseksi, ja vastaavasti varmistaa viranomaisen toimenpiteiden kohteena olevan oikeusturva ja perusoikeuksien toteutuminen. Poliisilla ja puolustusvoimilla on molemmilla omat niiden toimintaa säätelevä lainsäädäntönsä. Viranomaisten yhteisestä toiminnasta on myöskin säädetty lailla. Arvioitaessa erilaisia tapauksia on nimenomaisesti tunnistettava, mitä lakia sovelletaan, miten toimivalta on muodostunut ja minkä lain säädökset vaikuttavat kulloinkin oikeudelliseen arviointiin. Kuten myöhemmin todetaan, virka-apulainsäädäntö on hajanaista ja sen tulkinta ja soveltaminen vaatii erityistä osaamista. Virka-apu tarkoittaa käytännössä sitä, että viranomainen käyttää toimivaltuuksiaan toiselle viranomaiselle tälle kuuluvan hallintotoimen suorittamiseksi. (Helminen ym. 2012, 443).

Mikäli viranomaisten keskinäistä virka-apua ohjaavaa lainsäädäntöä ei olisi, tilanne olisi melkoisen haastava ja sekava. Käytännössä erilaisten virka-aputilanteiden johtovastuut olisivat erilliset jokaisen viranomaisen noudattaessa omia toimivaltasäännöksiään. Tilanteissa aika saattaisi kulua operatiivisen toiminnan sijaan toimivaltasäännösten pohtimiseen ja johtosuhteiden byrokraattiseen sekoittumiseen.

Seuraavissa kappaleissa käydään läpi tämän työn kannalta olennaiset kumpaakin viranomaista ohjaavat normit ja säännökset sekä oleelliset käsitteet. Säännösten syvällisempi ymmärtäminen ja niiden soveltuvuus kulloiseenkin tilanteeseen on avainasemassa pohdittaessa opinnäytetyön aiheen keskeisiä kysymyksiä. Kuviossa 2 (s.17) esitetään lisäksi puolustusvoimien antaman virka-avun käsitteitä ja selvitetään virka-avun käsitteiden nivoutumista toisiinsa. Viranomaisilla on myös aikaisemmin ässä tutkimuksessa esitettyä yhteistoimintaa, joka ei ole virka-apua ja jossa jokainen viranomainen toimii omien toimivaltasäännöstensä nojalla. Esimerkkinä tällaisesta voisi olla viranomaisten yhdessä suorittama valvontaisku. (Helminen ym. 2012, 444). Yhteistoiminta voi siis olla hyvin virka-avun kaltaista toimintaa.

2.2 Poliisi

Toimivalalla tarkoitetaan lain normeihin perustuvaa poliisin mahdollisuutta

- a) puuttua kansalaisen asemaan oikeudellisesti merkityksellisellä tavalla ja huolimatta siitä, olisiko puuttuminen ilman valtuutta rangaistavaa vai ei,
- b) sellaisten toimenpiteiden suorittamiseen, jotka olisivat rangaistavia ilman säädösten kautta tulevaa toimivaltaa sekä
- c) hallinnollisten lupa-asioiden ratkaisemiseen.

(Helminen ym. 2012, 179)

Poliisin tehtäviä määrittävät säännökset rajaavat sen tehtäväkentän, jossa toimiessaan poliisi saattaa joutua käyttämään toimivaltasäännösten luomia mahdollisuuksia. Voidaankin katsoa, että toimivaltasäännöksen luovat tehoa joihinkin poliisin hoitamiin tehtäviin. (Helminen ym. 2012, 179). Käytännössä tällä tarkoitetaan sitä, että poliisin, kuten muunkin viranomaisen, on pystyttävä perustelemaan toimenpiteensä ja kansalaisen oikeudelliseen asemaan olemukseen puutumisen. Esimerkkinä voidaan mainita, ettei ajoneuvoakaan saa käskä pysähtymään ilman siihen liittyvää toimivaltaa. Poliisin yleisistä toimivaltasäännöksistä säädetään poliisilain 872/2011 2 luvussa

ja poliisin toimivalta jaotellaan asialliseen, asteelliseen ja alueelliseen toimivaltaan. Tätä kautta muodostuu viimekädessä myös toimivallan poliisimiehen ohjauksessa olevalle virka-aputehtävällä toimivalle asevelvolliselle. Itsenäistä toimivaltaa asevelvolliselle ei siis virka-aputehtävällä muodostu.

Poliisin toiminnasta säädetään muun muassa poliisilaissa, esitutkintalaissa, alkoholi-laissa ja pakkokeinolaissa. Poliisilaissa ja lain 1 luvussa säädetään poliisin tehtävistä. Kyseisen lain 1 luvun 1 momentissa poliisin yhdeksi tehtäväksi säädetään toimia yhteistyössä muun muassa muiden viranomaisten kanssa turvallisuuden ylläpitämiseksi. (Poliisilaki 872/2011). ”Muilla viranomaisilla” tarkoitetaan muun muassa Puolustusvoimia.

Poliisin tulee myös suorittaa sille erikseen laissa määrätyt tehtävät, sekä antaa jokaiselle sen tehtäväpiiriin kuuluvalla apua. Poliisin on ryhdyttävä tarpeellisiin toimiin esimerkiksi kadonneen henkilön löytämiseksi, mikäli on perusteltua syytä olettaa henkilön kadonneen. (Poliisilaki 872/2011, 1:2.). Poliisilain 1 § ei itsessään muodosta toimivaltaa poliisille ryhtyä millaisiin toimiin tahansa tehtävien hoitamiseksi, eikä ainoastaan 1 §:n perusteella voi puuttua lailla suojattuihin ihmisen oikeuksiin, vaan toimivalta tehtävän hoitamiseksi muodostuu nimenomaisen säännöksen kautta. (HE 224/2010).

2.3 Keskeisimmät poliisille annettavaa virka-apua ohjaavat säädökset

Poliisilain 9 luvun 2 §:n yleissäännöksen mukaan viranomaisen tulee antaa poliisille sellaista tarpeellista virka-apua, jonka antamiseen virka-apua antava viranomainen on toimivaltainen. Yleissäännöksen mukaan edellytyksen toisen viranomaisen poliisille antamaan virka-apuun ovat seuraavat: tehtävän tulee liittyä poliisin tehtäviin, virkaavun antaja on toimivaltainen ja virkaavun antaminen on tarpeellista. (Helminen ym. 2012, 474). Poliisi voi siis pyytää virka-apua esimerkiksi kadonneen etsintään tai alueen ja rakennusten eristämiseen, sillä molemmat kuuluvat poliisin tehtäväpiiriin.

Poliisin pyytäessä virka-apua, poliisilain 9 luvun 2 §:n mukaan pyyntö täytyy pääsääntöisesti tehdä kirjallisesti. Pyynnöstä on riittävän tarkasti ilmettävä se, mihin ti-

lanteeseen ja toimenpiteeseen pyyntö liittyy sekä millaista virka-aputointa antajalta pyydetään. Päätöksen virka-avun pyytämisestä tekee päällystön kuuluva poliisimies, mikäli se tilanteen kiireellisyys huomioiden on mahdollista. (Helminen ym. 2012, 474). Päällystöön kuuluvan poliisimiehen tehdessä pyynnön, varmistetaan näin pyynnön oikeellisuudesta ja laillisuudesta sekä siitä, että virka-aputehtävä kuuluu poliisin tehtäviin. Säädöksessä tarkoitetaan muuta, kuin puolustusvoimien poliisille antamaa virka-apua (poliisilaki 872/2011, 9:2,2). Tällä säädöksellä viitataan lakiin puolustusvoimien virka-avusta poliisille 346/1998.

Puolustusvoimien virka-avusta poliisille annetun lain 346/1998 5 luvun a §:n mukaan poliisi vastaa virka-aputilanteen työturvallisuuden järjestämisestä, tarpeellisesta yleisjohdosta sekä viranomaisten toimintojen yhteensovittamisesta. Erityisesti on huolehdittava siitä, että tilanteesta on annettu riittävän tarkat tiedot virka-apuosaston päällikölle. Näitä tietoja ovat muun muassa tilanteen laatu ja vakavuusaste, toimintaympäristö ja mahdolliset työturvallisuusriskit. (Helminen ym. 2012, 479). Tätä seikkaa on pohdittu myös julkaisussa Puolustusvoimien antaman virka-avun nykytila ja kehittäminen (Liesinen ym. 2017, 26). Julkaisussa todetaan, että virka-apupyynnöiden yhteydessä annetut tiedot eivät aina ole riittäviä ja pyynnön tietojen tulisi olla tarkoituksenmukaisessa suhteessa tehtävän laajuuteen. Lisäksi todetaan, että virka-avun pyytäjän on varmistettava oma toimivaltansa ja oikeutuksensa tehdä pyyntö. Tietojen tulee olla täsmälliset, koska puolustusvoimat arvioi lainsäädännön ja päätehtäviensä suorituskyvyn kannalta mahdollisuutensa virka-avun antamiseen.

2.4 Puolustusvoimat

Puolustusvoimien päätehtävät ovat sotilaallinen maanpuolustus (sisältäen aluevalvonnan, alueellisen koskemattomuuden turvaamisen, perusoikeuksien, kansan elinmahdollisuuksien, valtiojohdon ja laillisen yhteiskuntajärjestyksen turvaamisen), maanpuolustuksen koulutus, osallistuminen kansainvälisiin kriisinhallintatehtäviin, kansainvälisen avun antaminen sekä *muiden viranomaisten tukeminen*. (Laki Puolustusvoimista 551/2007, 2 §). Muiden viranomaisten tukemisella tarkoitetaan muun muassa virka-avun antamista poliisille.

Virka-apulainsäädäntö kokonaisuutena on hankalasti tulkittavaa ja jokseenkin hajallaan olevaa. Selkeää sääntelyä ei ole siitä, ketkä kaikki ovat oikeutettuja pyytämään ja saamaan virka-apua. Myöskään puolustusvoimien antaman virka-avun määrää ei ole säädelty. Kaikkien säädösten tunteminen edellyttää laajaa osaamista. Tällaista osaamista löytyy asiantuntijoilla, jotka ovat perehtyneet virka-apumenettelyyn, mutta virka-apua toimeenpanevilla henkilöillä ei välttämättä aina ole riittävää lainsäädännön tuntemusta. (Liesinen ym. 2017, 6).

Poliisilla on oikeus saada puolustusvoimien antamaa virka-apua seuraaviin sille kuuluviin tehtäviin:

henkilön etsiminen ja kiinni ottaminen

paikan tai alueen eristäminen ja tutkiminen

liikenteen ohjaaminen

henkilöiden tai omaisuuden tilapäinen suojaaminen

räjähteiden raivaaminen, sekä

muu sellainen tehtävä, jonka suorittamiseksi tarvitaan puolustusvoimien erityishenkilöstöä tai -välineistöä.

(Helminen ym. 2012, 477)

Koska oikeusvaltion yksi periaatteista on, ettei sotilaat osallistu yksityiseen henkilöön kohdistuvaan yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämiseen tai sellaisiin verrattavissa oleviin toimiin, on virka-apulainsäädäntö hyvin tarkka ja puolustusvoimien poliisille antama virka-apu tarkoin säänneltyä. (Helminen ym. 2012, 478).

Kiireellisissä tilanteissa puolustusvoimille toimitetun virka-apupyynnön hyväksymisestä vastaa joukko-osaston komentaja, varuskunnan päällikkö tai sotilaslaitoksen päällikkö. (Laki puolustusvoimien virka-avusta poliisille 781/1980, 3 §). Puolustusvoimien tehtävä on huolehtia virka-apuosaston ammattitaidosta ja perehdyttämisestä siten että nämä tuntevat ja osaavat käyttää käytössään olevaa välineistöä ja varusteita. (Helminen ym. 2012, 479).

Virka-aputehtävällä toimiva virka-apu osastoon kuuluva asevelvollinen (varusmies), toimii toimivaltaisen tilannetta johtavan viranomaisen eli poliisin ohjauksessa. Tar-

peen mukaan poliisin on selvitettävä virka-apuosaston päällikölle voimankäytön ja hätävarjelun edellytykset. Varusmiehellä on oikeus poliisimiehen ohjauksessa ja valtuuttamana käyttää tehtävän suorittamiseksi tarpeellisia, puolustettavina pidettäviä voimakeinoja. Hätävarjelusta on säädetty kuten rikoslain 4 luvun 4 §. (Laki puolustusvoimien virka-avusta poliisille 781/1980, 6 §). Varusmiehen voimankäyttöoikeudella tarkoitettaneen selkeitä ja sellaisia toimia, joihin poliisi voi kenet tahansa muunkin toimivaltansa nojalla velvoittaa (poliisilaki 872/2011, 2:17,3).

Lain puolustusvoimien virka-avusta poliisille 781/1980 7 §:n mukaan virka-apuosastoon kuuluva saa ottaa kiinni henkilön, joka kiellosta huolimatta on jatkanut virka-aputehtävän suorittamista haittaavaa tai vaarantavaa käytöstä. Tällaisesta kiinniotosta on ilmoitettava välittömästi poliisille. Saman lain 9 a §:n mukaan, mikäli sivulliselle aiheutuu vahinkoa silloin, kun virka-aputehtävällä on suoritettu jokin pakkotoimenpide, tapahtuu korvaaminen valtion varoista siten, kuin poliisilaissa 872/2011 8 luvussa on säädetty. (Laki puolustusvoimien virka-avusta poliisille 781/1980, 7, 9a §). Poliisilain 872/2011 8 luku käsittelee vahingonkorvausta ja palkkiota.

2.5 Asevelvollisen määritelmä

Asevelvollinen määritellään asevelvollisuuslaki 2007/1438 1:2§:ssä. Säädöksen mukaan, jollei toisin säädetä, jokainen miespuolinen Suomen kansalainen on asevelvollinen 18- vuotta täytettyään. Asevelvollisuuden suorittamiseen kuuluu muun muassa varusmiespalvelus ja asevelvollinen voi olla palveluksessa, reservissä tai varareservissä. (Asevelvollisuuslaki 1438/2007, 2 §, 1, 2, 3.). Rikoslain 39/1889 45 luvun 27 §:n mukaan sotilaille tarkoitetaan esimerkiksi palvelustaan suorittavaa asevelvollista, aseetonta palvelusta suorittavaa henkilöä, vapaaehtoista asepalvelusta suorittavaa naista sekä vapaaehtoisesta maanpuolustuksesta annetun lain 23 §:n tarkoittamia virka-aputehtäviin osallistuvia vapaaehtoisia. (Rikoslaki 39/1889, 45:27 ja Laki vapaaehtoisesta maanpuolustuksesta 2007/556, 23 §).

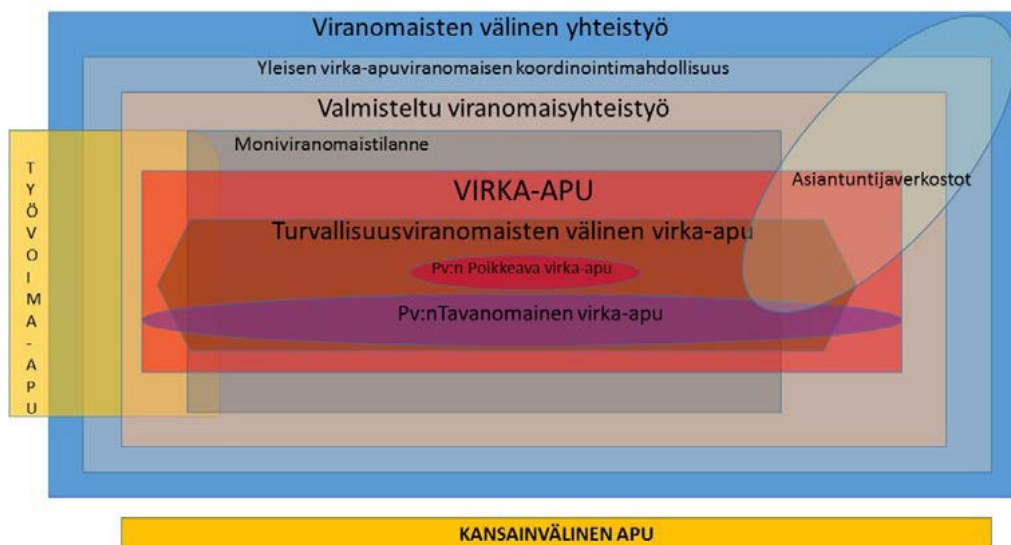
Asevelvollisen voimankäyttösäädökset nivoutuvat vahvasti poliisiin virka-aputilanteissa ja Laki puolustusvoimista 551/2007 2 luku käsittelee toimivaltaa.

Virka-apuosastoon kuuluvan sotilaan voimankäyttöoikeudesta säädetään laissa puolustusvoimien virka-avusta poliisille 526/2003. 6 luvun 2 §:n mukaan virka-apuosastoon kuuluvalla on erittäin tärkeässä ja kiireellisessä tehtävässä oikeus poliisimiehen ohjauksessa käyttää sellaisia tarpeellisia voimakeinoja tehtävän suorittamiseksi, joita voidaan pitää puolustettavina ja joihin poliisimies hänen valtuuttaa. Kun arvioidaan voimankäytön puolustettavuutta, on myös sotilaan itsensä pystyttävä huomioimaan vastarinnan vaarallisuus, voimavarat sekä muut kokonaisarvosteluun vaikuttavat seikat. Vastuun osalta on kuitenkin korostettava poliisimiehen ohjaus- ja valvontavelvollisuutta. (Helminen ym. 2012, 776).

2.6 Keskeisimmät puolustusvoimien virka-apua ohjaavat säädökset

Yksityiskohtaiset säännökset poliisille annettavasta virka-avusta löytyvät laista Puolustusvoimien virka-avusta poliisille 781/1980 ja asetuksesta 782/1980. Asevelvollisuuslaissa 1438/2007 on määritelty, että asevelvollinen (esimerkiksi varusmies) voidaan määrätä lain mukaiselle virka-aputehtävälle. Asevelvollinen ei kuitenkaan saa osallistua vaarallisen henkilön kiinniottamiseen, räjähteiden raivaamiseen, aseellista voimankäyttöä vaativiin tai muihin vaarallisiin tehtäviin. (Liesinen ym. 2017, 27). Käytännössä näiden säädösten perusteella asevelvollisen ei tulisi joutua tilanteeseen, jossa vaarana on aseellinen uhka tai vaarallinen henkilö. Näin ollen virka-aputehtävän ennakkovalmistelu ja mahdollisen tiedustelun tärkeys korostuu ja poliisin tulee huolehtia siitä, että virka-apuosaston päälliköllä on riittävät ja niin kattavat tiedot, kuin mahdollista. Virka-apuosaston lähettävä virkamies osaa tarkkojen tietojen perusteella lähettää oikein mitoitettun ja varustettun osaston.

Julkaisussa Puolustusvoimien antaman virka-avun nykytila ja kehittäminen (Liesinen ym. 2017, 27) todetaan, että *muu vaarallinen tehtävä* on altis tulkinnoille. Lisäksi todetaan, että tilanteet saattavat nopeasti muuttua vaarallisiksi ja jälkikäteen syyllisyys helposti kohdistuu virka-apuosaston johtajaan, koska hän on vastoin ohjeita käyttänyt asevelvollista vaaralliseksi osoittautuneessa tehtävässä.

Kuvio 2. Käsitteet ja niiden suhteet toisiinsa koskien puolustusvoimien antamaa virka-apua (Liesinen ym. 2017, 7).

Viranomaiset toimivat viranomaisyhteistyötä tehdessään omien organisaatioidensa rajojen yli ja jakavat tietoa toisilleen. Yhteistyöllä pystytään vastaamaan paremmin resurssipulaan, toiminnan tehokkuuteen ja tilanteiden hoitamiseen. Valmistellun viranomaisyhteistyön tarkoituksena on sopia ennakkoon erityyppisiä toimintamalleja. Moniviranomaistilanteella tarkoitetaan tilannetta, jonka hoitamiseen osallistuu vähintään kaksi toimivaltaista viranomaista. Asiantuntijaverkostot käsittävät erilaisten asiantuntijuutta vaativien tietojen jakamista ja käyttämistä. Tällaisia verkostoja muodostuu viranomaisten yhteisen toiminnan kautta, kun eri viranomaisten edustajat jakavat osaamistaan ja kokemuksiaan. (Liesinen ym. 2017, 8,9).

Turvallisuusviranomaisten ydintoimijat ovat poliisi, puolustusvoimat, rajavartiolaitos ja pelastusviranomaiset ja näiden välinen virka-apu on kehittynyttä, tunnustettua ja hyvin valmisteltua. Puolustusvoimien sisäisessä käytössä on vakiintunut tavallisen ja tavallisesta poikkeavan virka-avun määritelmät. Tavallisella virka-avulla tarkoitetaan rutiininomaista virka-apua, kun taas tavallisesta poikkeavalla virka-avulla tarkoitetaan vaativampaa, yleensä myös voimankäyttömahdollisuuden sisältävää virka-apua. (Liesinen ym. 2017, 9).

2.7 Maakuntajoukkojen käyttäminen virka-aputehtävillä

Maakuntajoukot ovat laki puolustusvoimista 551/2007 3 luvun 28 §:n mukaisesti alueellisesti tai paikallisesti käytössä olevia joukkoja ja ne ovat sotilaslaitoksen, alue-toimiston tai joukko-osaston alaisia. Virka-aputehtävällä, jota puolustusvoimat antaa, voidaan käyttää maakuntajoukkoja (Laki puolustusvoimista 551/2007, 28:3). Maakuntajoukkojen henkilöt ovat antamansa sitoumuksen mukaan sitoutuneet puolustusvoimien tehtäviin (Laki vapaaehtoisesta maanpuolustuksesta 556/2007, 6:28). Asevelvollisuuslain 1438/2007 78 §:n vaarallisen tehtävän määritelmä ei näin ollen koski maakuntajoukkoja. Maakuntajoukkoja ei kuitenkaan saa käyttää lain puolustusvoimista 551/2007 4§:n mukaisesti terrorismirikosten ollessa kyseessä (Laki vapaaehtoisesta maanpuolustuksesta 551/2007, 5:23,3).

Esimerkki maakuntajoukoista on Varsinais-Suomen maakuntakomppania. Maakuntajoukkojen henkilöstö koostuu aktiivisista, vapaaehtoisista reserviläisistä, joita voidaan tarvittaessa käyttää poliisin virka-aputehtävillä. Tällöin joukot toimivat poliisin johtamana tilanteessa. Maakuntajoukot harjoittelevat säännöllisesti yhteistyössä puolustusvoimien ja poliisin kanssa mahdollisiin virka-aputilanteisiin valmistautumista ja niissä toimimista. Maakuntajoukkoihin on sijoitettuna erillinen valmiusjoukkue, jota käytetään ensisijaisesti virka-aputehtävillä. Resurssien ollessa riittämättömät voidaan reservistä ottaa lisää joukkoja tehtävään. (Vainio-Kaila-Viitala, 2020, henkilökohtainen tiedonanto).

2.8 Voimankäyttö ja hätävarjelu

Poliisin voimankäytöstä on tehty lukuisia tutkimuksia ja käytössä on useita oikeustapauksia. Voimankäytösäädösten perinpohjainen purkaminen ei ole tämän työn lopputuloksen kannalta merkityksellistä, joten käsittelyyn otetaan ne säädökset, joiden voidaan ajatella kytkeytyvän poliisin kautta asevelvollisten säädöksiin voimakeinoista. Lisäksi oikeuslähteisiin perustuen pyritään löytämään yhtäläisyyksiä, joita voidaan soveltaa pohdittaessa tutkimusongelmaa.

Sitä valtaa, jota poliisilla on virkatehtävän yhteydessä mahdollisuus käyttää vastarinnan murtamiseksi tai virkatehtävän toteen laittamiseksi, kutsutaan voimakeinoksi. Voimakeino voi olla ruumiinvoimien tai hyväksytyyn käyttöön soveltuvien apuvälineiden käyttämistä. Voimakeinoja voidaan käyttää vastarinnan murtamiseksi, henkilön paikalta poistamiseksi, kiinniottamisen toimittamiseksi, vapautensa menettäneen pakenemisen estämiseksi, esteen poistamiseksi, välittömästi uhkaavan rikoksen estämiseksi ja muun vaarallisen teon tai tapahtuman estämiseksi. Vastarinnalla tarkoitetaan aktiivista toimimista virkatehtävän suorittamisen estämiseksi, kun vastaavasti passiivinen vastarinta voi olla itsensä kahlitsemista tai paikallaan istumista. (Rikander 2019, 42).

Poliisin voimankäytön tulee olla poliisilain 17§:n mukaan puolustettavaa. Puolustettavuuden arvioinnissa on otettava huomioon tehtävän tärkeys ja kiireellisyys, vastarinnan vaarallisuus, käytettävissä olevat voimavarat sekä muut tilanteen kokonaisarvosteluun vaikuttavat seikat. (Poliisilaki 2020/540, voimaantulo 1.1.2021). Edellytyksenä voimakeinojen käyttämiselle tulee olla laillisen, poliisin toimivaltaan kuuluvan virkatehtävän suorittamisen ja voimankäytösäännöksiä voidaankin jollain tavalla luonnehtia toisen asteen toimivaltasäännöksiksi (Helminen ym. 2012, 768). Voimakeinojen käyttämisestä tulee myös osata luopua tai siirtää niitä virkatehtävän vaatimalla tavalla. Periaatteiden soveltaminen varmistaa sen, ettei merkitykseltään vähäpätöisiä toimia suoritettaessa käytetä voimakeinoja tai niiden on oltava vähäisiä. (Rikander 2019, 44).

Mikäli virkatehtävän toimittaminen ja loppuun saattaminen on tavoitettavissa muilla keinoin, voimakeinoja ei tule käyttää. Voimakeinojen käyttämiseen ei myöskään saa ryhtyä, mikäli niiden käyttäminen olisi ilmeisen turhaa ja tarpeetonta halutun lopputuloksen saavuttamiseksi. Voimankäyttöä ei myöskään tule aloittaa liian aikaisin ja se tulee lopettaa heti kun vastarinta on lakannut olemasta. Liian alimitoitettun voimankäytön vaarana taas on voimankäytön vakavuuden ankaroituminen siitä, mitä se olisi voinut olla. (Rikander 2019, 43).

Poliisimiehen on tunnettava käyttämiensä voimankäyttövälineiden säännökset ja vaikutukset sekä osattava käyttää niitä. Vaikutuksia on seurattava myös hätävarjelutoimenpiteiden yhteydessä. (Rikander 2019, 44). Sisäministeriön asetuksessa 245/2015

säädetään poliisimiehen voimankäyttövälineiden koulutuksesta ja edellytyksistä kantaa voimankäyttövälineitä. (Sisäministeriön asetus 245/2015, 1:3,4 §). Asetuksen 1 luvun 1 §:n 2 momentissa mainitaan vain poliisimiehet tai muut valtionhallinnon palveluksessa olevat henkilöt. Virka-aputilanteen ja virka-apuna käytettävä asevelvollinen siis tarvitsee oikeutuksen muusta lainsäädännöstä voimankäyttövälineiden kantamiseen virka-aputehtävällä. Poliisin voimankäyttökoulutus on perusteellista ja ylläpitävää, eikä puolustusvoimien ja poliisin voimankäyttökoulutuksia voi sinällään verrata keskenään vaikka yhtäläisyyksiä varmasti onkin.

Merkitystä pohdittaessa erityyppisiä voimankäyttötilanteita ja – säännöksiä, on myös rikoslain 4 luvun 4 §:n hätävarjelusääntelyllä. Hätävarjelusäädösten mukaan oikeudettoman ja jo aloitetun tai välittömästi uhkaavan hyökkäyksen torjuminen on hätävarjeluna sallittu, mikäli teko ei ylitä sitä mitä on pidettävä kokonaisuutena arvioiden puolustettavana. Kokonaisuuden arviointiin vaikuttavat muun muassa oikeudettoman hyökkäyksen laatu ja voimakkuus, puolustautuja ja hyökkääjä henkilöinä sekä muut olosuhteet. (HE 224/2010, 22).

Hätävarjelun ja voimankäytön ero on siinä, että voimankäyttö on päätettyä ja aktiivista tekemistä, hyökkäävääkin, kun vastaavasti hätävarjelu on hyökkäykseltä puolustava passiivinen toimenpide. Voimankäytön tavoitteena on saada kohdehenkilö virkatoimen vaikutuksen alaiseksi, kun taas hätävarjellulla puolustaudutaan oikeudetonta oikeushyvään kohdistuvaa hyökkäystä vastaan. (Helminen ym. 2010, 769). Usein voimankäyttö ja hätävarjelu vaihtelevat toiminnallisessa tilanteessa. Saattaa olla, että voimankäytön kohde aloittaa voimakeinojen käyttämisen jälkeen oikeudettoman hyökkäyksen, jolloin hyökkäystä vastaan puolustaudutaan. Tällaisessa tilanteessa sovelletaan ensisijaisesti hätävarjelusäännöstä. (Helminen ym. 2010, 769).

Pelkästään uhkaaminen hyökkäyksellä ei oikeuta hätävarjelutoimiin. Hätävarjelu-oikeus alkaa, kun oikeudeton hyökkäys tai vaara on konkreettisesti käsillä. Yleisimmin oikeudettomana hyökkäyksenä voidaan pitää lyömistä tai potkimista. Oikeus hätävarjeluun voi muodostua ilman konkreettistakin väkivaltaa, esimerkiksi vapaudenriistossa. Syyntakeettoman hyökkääjän hyökkäystä vastaan voi puolustautua hätävarjeluilla, mutta erityisesti lasten ja henkisesti sairaiden kohdalla tulee huomioida, että puolustettavat voimakeinot ovat normaalia lievempiä. Pakkotilasta on kysymys, jos

puolustautuminen tapahtuu sairautensa takia väkivaltaisesti käyttäytyvää henkilöä kohtaan. (Rikander 2019, 54).

Edellä mainitusta tulee huomioida, että hätävarjelusäädöksessä tarkoitetaan nimenomaisesti oikeudettomalta hyökkäykseltä puolustautuvaa. Säädöksen mukaan hätävarjelua ei ole teko, joka jatkuu nimenomaisen puolustusteon jälkeen. Viranomaisen voimankäytön tulee olla aina harkittua ja päätösten kautta tapahtuvaa vastarinnan murtamista. Koska viranomainen, esimerkiksi poliisi, toimii virkavastuulla, odotetaan hänen myös koulutuksensa ja kokemuksensa perusteella osaavan mitoittaa hätävarjelutilanteessakin käyttämänsä voimakeinot asianmukaisesti. Realistinen ongelma kuitenkin on, etteivät kaikki poliisimiehet ole samantasoisia osaamiseltaan ja toimintakyvyltään. (Helminen ym. 2012, 799).

Hätävarjelun liioittelemisesta säädetään rikoslain 4 luvun 4 §:n 2 momentissa. Hätävarjelun liioittelemisena arvioidaan teko, joka on ylittänyt oikeudettoman hyökkäyksen torjumiseksi tarvittavat keinot, teon torjuminen on kestänyt liian pitkään tai torjuminen on alkanut liian aikaisin. (Rikoslaki 39/1889, 4:4,2). Vaikka hätävarjeluteko olisi rangaistava, voi tekijä vapautua rangaistusvastuusta, mikäli olosuhteet olivat teon aikaan sellaiset, ettei tekijältä olisi voitu kohtuudella vaatia muunlaista suhteutumista kuin se, mihin hän on ryhtynyt. Näin ollen lainkäyttäjälle jätetään huomattavan paljon harkintavaltaa. Harkinnassa on kuitenkin huomioitava kaksi nimenomaista seikkaa; hyökkäyksen vaarallisuus ja yllätyksellisyys. (Helminen ym. 2012, 797).

2.9 Virka-aputilanteen viranomaisten väliset suhteet

Poliisi on organisaationa linjaorganisaatio. Päivittäistoiminnasta voidaan tarvittaessa irrottaa erillinen tilanneorganisaatio hoitamaan tehtävää sen niin vaatiessa. Johtosuhteiden tulee olla selkeät ja jokaisen toiminnassa mukana olevan on ne tunnettava. Varsinkin voimankäyttötilanteissa johtosuhteet korostuvat. Johtosuhteiden selkeydellä ei kuitenkaan korvata päätöksentekoa. Tilannetta johtavan on aina saatava tarkat ja mahdollisimman paikkansa pitävät tiedot, jotta oikea päätöksenteko on mahdollista. (Rikander 2019, 51).

Kuten aikaisemmin tässä tutkimuksessa on todettu, puolustusvoimien antaessa virka-apua poliisille, tilanteen johtovastuu on poliisilla. Puolustusvoimien virka-apuosasto toimii poliisin johtamana tilanteeseen liittyvissä kysymyksissä. Virka-apuosaston johtaja taas vastaa osastonsa toimintakyvystä, tehtävän vaatimasta varustuksesta. Osaston johtaja toimii poliisin kanssa johtokeskuksessa ja välittää tietoa virka-apuosastolle.

Tilannetta johtavan on keskeytettävä virka-apuosaston käyttäminen, mikäli tehtävä osoittautuu asevelvollisuuslain 1438/2007 78 §:n mukaiseksi vaaralliseksi tehtäväksi ja virka-apuosasto koostuu asevelvollisista. Keskeyttämisestä tulisi ilmoittaa mahdollisimman nopeasti ja tehokkaasti koko virka-apuosastolle.

3 SKENAARIOT

Seuraavaksi esitetyt skenaariot eli tapahtumakuvaukset esittävät tilanteita, jolloin poliisi voi pyytää puolustusvoimilta virka-apua. Skenaariot on esitetty sähköpostitse haastateltaville ja vastauksia on pyydetty selvityksiä esitettyihin kysymyksiin (LIITE 1). Tutkimuksessa käytetyn tai käytettyjen esimerkkitapausten tulisikin olla siten konkreettisesti ja teoreettisesti kattavia, että tutkija tietää, mitä haluaa tutkia, kuvata ja tuoda julki (Vilkkä, Saarela & Eskola 2018, 163.) Skenaariot on tehty tavoitellen mahdollisimman tarkkaa tapahtumankuvausta, jolloin myös kysymykset voidaan kohdistaa haluttuihin tutkimuksen kannalta oleellisiin asioihin ja teemoihin. Vaikka tapahtumat ovat kuvitteellisia, voisivat ne hyvinkin kuvata puolustusvoimien virka-apua poliisille.

3.1 Skenaario 1

”Poliisi on pyytänyt puolustusvoimien yksiköltä virka-apua kaksi vuorokautta sitten metsään kadonneen henkilön löytämiseksi. Alue on laaja ja muut normaalit etsintätoimet on jo käynnistetty. Tilanne on poliisijohtoinen ja virka-avuksi saapuneet varusmiespalvelusta suorittavat asevelvolliset on ohjeistettu poliisin toimesta. Poliisin

antamien ohjeiden mukaan löytämisestä tulee välittömästi ilmoittaa. Osalla virka-apuna toimivista varusmiehistä on muun muassa OC- sumutteeseen saatu voimassa oleva koulutus ja sumute on mukana varusteissa.

Kadonneen taustatietojen selvittelyssä ei ole todettu muuta terveydenhoidollista menneisyyttä kuin diabetes, eikä poliisin tietojärjestelmistä löydy merkintöjä henkilöstä. Aseita ei järjestelmien mukaan henkilöllä ole. Tiedetään, että henkilö liikkuu jalkaisin.

Varusmiehet ovat omassa etsintäketjussaan maaston ollessa sellainen, että välitöntä näkö- tai kuuloyhteyttä ei poliisimieheen ole.

Kadonnut löytyy varusmiehen toimesta yllättäen. Välittömästi kadonnut kohdistaa varusmieheen väkivaltaa terävällä esineellä lyöden ja huutoen. Hyökkäyksen kohteeksi joutunut varusmies saa vaivoin torjuttua hyökkäyksen ja hyökkääjä perääntyy muutaman askeleen ja luopuu esineestä. Seuraavana ketjussa ollut varusmies käyttää OC- kaasua, jolla ei ole välitöntä vaikutusta. Hyökkääjä kuitenkin lopettaa aggressiivisen toiminnan ja lähimpänä ollut poliisi ottaa hyökkääjän hallintaan. Löytymisestä ja tilanteesta tehdään nopeasti ilmoitus tilannejohdolle.

Hyökkäyksen kohteeksi joutunut varusmies loukkaantuu lievästi. Hyökkääjän yleistila heikkenee nopeasti kiinniottamisen jälkeen.”

3.2 Skenaario 1 arviointi

Kyseessä on poliisin toimintaan kuuluva etsintätehtävä. Katoamisesta on kulunut kaksi päivää, joten etsinnässä poliisi on todennäköisimmin käyttänyt etsinnän tehostamiseen poliisikoiria, miehittämätöntä tai miehitettyä ilmailua ja vapaaehtoista pelastuspalvelua. Lisäksi lähietsintä (rakennukset, piha-alueet) on suoritettu poliisin toimesta ja mahdollisesti mukana ollutta matkapuhelinta on yritetty paikantaa. Myös yleisötiedote on saatettu antaa julkisuuteen. Koska kadonneen taustalla on sairaus, joka hoitamattomana voi johtaa hengenvaaraan, on kadonneen pikaiselle löytymiselle selkeä intressi. Poliisi voi maastoetsintöjä tehostaakseen pyytää puolustusvoimien

virka-apua ja virka-apuosastoa tueksi etsintään. Virka-apupyynnön prosessuaalinen menettely on kuvattu aiemmin tässä tutkimuksessa.

Haastatelluista sotilaslakimies Jukka Parpalan tehtävä on muun muassa virka-apuihin liittyvä oikeudellinen tuki ja virka-apuun liittyvien kysymysten arviointi. Parpalan mukaan skenaariossa voitaisiin käyttää varusmiehiä, mikäli tehtävää ei ole katsottu asevelvollisuuslain 78 §:n mukaiseksi vaaralliseksi tehtäväksi. Arvioitaessa riskiä, tulee huomioida tosiasiallinen vaara. (Parpala, 2020). Skenaarion tiedot viittaavat *vaarattomaan* tehtävään alkutiedoiltaan. Asiassa korostuukin poliisin tekemän virka-apupyynnön sisällön tärkeys.

Virka-apuosaston saapuessa operatiivisen tilanteen johtopaikalle, osasto ohjeistetaan tilannetta johtavan poliisimiehen toimesta. Lounais-Suomen poliisilaitoksen valvonta- ja hälytystoimintasektorin komisario Reijo Pennanen mainitsee haastattelussaan, ettei virka-apuosastolle annetta voimankäyttöohjetta, koska kyseessä on kadonneen etsintä. (Pennanen, 2020). Haastateltavista Porin prikaatin kapteeni Antti Huhta toimii johtavassa tehtävässä puolustusvoimissa. Huhta ottaa kantaa myös reserviläisten käyttöön skenaarion tilanteessa. Huhdan mukaan reserviläisiä voitaisiin myös käyttää ja heitä koskevat samat säädökset kuin varusmiehiä. Reserviläisten virka-apu perustuu vapaaehtoisuuteen, jolloin henkilöstön käytettävyydestä ei ole takeita. Käytettävyydellä tarkoitetaan muun muassa fyysistä tasoa ja osaamista. (Huhta, 2020).

Etsintä maastossa saattaa olla olosuhteet, vuodenaika ja maaston rakenne huomioon ottaen vaikeaa. Virka-apuosaston henkilöstö kulkee omassa ketjussaan. Realiteetti tällaisissa tilanteissa on, ettei poliisimiesten määrä resurssit riitä kulkemaan jokaisen ketjun jäsenen lähellä. Tutkimuksen johtopäätöksissä otetaan kantaa tähän asiaan.

Etsintäketjussa kulkevan asevelvollisen kohdatessa kadonneen, tämän tulee ilmoittaa löytymisestä välittömästi. Ilmoittaminen voi tapahtua huutamalla tai radioteitse mikäli sellaisia on käytävissä ja virka-apuosasto on varustettu niillä. Kadonneen (jatkossa kohdehenkilö), kohdistuessa oikeudettoman hyökkäyksen virka-apuosastossa toimivaa kohtaan, tulee ensisijaisesti kysymykseen rikoslain 1889/39 4 luvun 4 §:n mukainen hätävarjelu. Hätävarjelutoimet on pidettävä puolustettavina ja ne on lopetettava hätävarjelutilanteeseen johtaneiden hyökkääjän toimien loputtua.

Skenaariossa toinen varusmies päättää käyttää mukanaan ollutta voimankäyttövälinettä, OC- sumutinta. Poliisihallitus on 8.10.2020 tehdyn Sisäministeriön pyytämän selvityksen yhtenä osana kuvannut OC- sumutinta ja sen käyttämistä. Selvityksen mukaan OC- sumutin on vaikutuksiltaan ja asianmukaisesti käytettynä ampumasetta lievempi voimankäyttöväline. Lyhenne OC on lyhenne sumutteen vaikuttavasta aineesta kapsaisiinia, joka on luonnossa chilipaprikoissa esiintyvä aine. Aine aiheuttaa polttavaa tunnetta iholla ja suun limakalvoilla. Sumutteen käyttöä pidetään turvallisempina voimakeinona, kuin esimerkiksi fyysisiä heittoja, kaatoja tai hallintaotteita. Edellä mainittuihin liittyy sekä kohdehenkilön että voimakeinon käyttäjän loukkaantumisriski, kun sumutteen käytölle altistuu oikealla tavalla käytettynä ainoastaan kohdehenkilö. (Poliisihallituksen selvitys 8.10.2020, 23-24).

Kuten tässä tutkimuksessa on aiemmin todettu hätävarjelun ja voimankäytön perusteista, hyökkäyksen kohteeksi joutuneen varusmiehen toiminta on hätävarjelua. Varusmies on torjunut oikeudettoman hyökkäyksen ja hyökkääjä on perääntynyt. Toisen, OC- kaasua käyttäneen varusmiehen toiminnan taas voidaan katsoa olevan periaatteessa voimankäyttöä. Asevelvollisella ei kuitenkaan ole voimankäyttöoikeuksia, joten tämäkin toiminta arvioitaisiin hätävarjeluksi. Hätävarjeluteolla voi suojata myös toisen oikeushyvää ilman, että toinen sitä pyytää (Rikander 2019, 54). Mikäli tilanteessa hyökkäyksen kohteeksi olisi joutunut poliisimiehiä, olisi tilannetta voitu arvioida siten, että ensimmäiseksi hyökkäyksen kohteeksi joutunut toimii hätävarjelu-oikeuksin ja toinen voimankäyttöllisin perustein. Huomioitavaa on, että laissa puolustusvoimien virka-apusta poliisille 1980/781 6 §:n 2 momentissa säädetään, että virka-apuosastoon kuuluvalla, joka kyseisen lain perusteella suorittaa virka-aputehtävää, on oikeus voimakeinojen käyttämiseen erittäin kiireellisessä ja tärkeässä tehtävässä poliisimiehen valtuuttamana ja ohjauksessa. Sotilaslakimies Parpala korostaa, että lähtökohtaisesti voimankäyttö ei kuulu virka-apuosastossa toimivan tehtäviin. Kohdehenkilön kiinnioton tulee myös tapahtua poliisin ohjeistamalla tavalla. (Parpala. 2020).

Mikäli kohdehenkilö lähtisi pakenemaan, toimisivat varusmiehet pakkokeinolain 806/2011 2 luvun 2 §:n yleisen kiinniotto-oikeuden, tai laki puolustusvoimien virka-apusta poliisille 781/1980 7 §:n varassa. Kohdehenkilö on kohdistanut varusmieheen

ainakin yleiseen kiinniottamiseen oikeuttavan teon. Tällainen teko on muun muassa sellainen, josta seurauksena olisi vankeutta (pakkokeinolaki 806/2011, 2:2). Teräaseella tehty hyökkäys täyttäneen törkeän pahoinpitelyn tunnusmerkistön ja siitä seuraamuksena on vankeutta vähintään yksi vuosi. (Rikoslaki 1889/39 26:6). Pakkokeinolain 806/2011 2 luvun 3 § kuuluu: ”*Kiinniottamisessa saa käyttää sellaisia kiinniottamisen toimittamiseksi välttämättömiä voimakeinoja, joita voidaan pitää kokonaisuutena arvostellen puolustettavina, kun otetaan huomioon rikoksen laatu, kiinniotettavan käyttäytyminen ja tilanne muutenkin*”. Tällä perusteella voidaan ajatella myös OC- sumutinta käyttäneen varusmiehen toimineen hyväksyttävästi. OC- sumuttimen käyttämistä teräaseella hyökkäävää vastaan voitaneen pitää kappaleessa 2.8 perusteltuna puolustettavana hätävarjelukeinona. Lain puolustusvoimien virka-apusta poliisille 7 §:n mukaan virka-apuosastoon kuuluvalla on oikeus ottaa kiinni henkilö, joka vaarantaa tai toistuvasti häiritsee virka-aputehtävää. Kohdehenkilön kiinniottaminen virka-apuosastoon kuuluvan toimesta on siis perusteltua. Arvioitavaksi tulisi, kumpaa oikeutusperustetta käytettäisiin.

Skenaariossa tapahtuu kohdehenkilön yleistilan heikentymiseen johtava tapahtumaketju. Arvioitaessa osallisten osuutta seuraamuksiin, huomioidaan hätävarjelutoimet tehneiden varusmiesten toiminta. Ensimmäisenä hyökkäyksen kohteeksi joutuneen voidaan katsoa olevan ainakin ”vähemmän” vastuullinen kuin OC- sumutinta käyttänyt ja edellisessä kappaleessa todetun mukaisesti asevelvollisen OC- sumuttimen käyttö selvitetäisiin tarkasti, mutta hyväksyttävät perusteet sen käyttämiseen ovat olleet olemassa. Kuten usein voimankäyttötilanteiden arvioinnissa, kysymykset olisivat esimerkiksi; onko käyttö koulutettua, onko käytöstä ohjeistettu yleisellä tasolla ja onko nyt kyseisellä tehtävällä kerrottu, millaisissa tilanteissa sumutinta voitaisiin käyttää. Mietittäväksi tulee, olisiko virka-apuosaston päällikön tai viimeistään poliisin tarkistettava, ettei tällaisella tehtävällä kenelläkään muulla kuin poliisimiehillä ole voimankäyttövälineitä mukanaan. Lisäksi arvioitavaksi saattaisi tulla tilanteeseen ensimmäisenä tulleen poliisin toiminta.

3.3 Skenaario 2

”Meneillään on laaja poliisioperaatio, johon puolustusvoimilta pyydetään virka-apua tapahtuma-alueen ja siellä sijaitsevien rakennusten eristämiseen. Eristämisessä käytetään varusmiehiä. Operaation aikana saadaan selvitettyä, että eristetyllä alueella olevista kohdehenkilöistä yksi on ollut väkivaltainen ulkopuolista henkilöä kohtaan ja hänen menneisyydessään on rikostuomioita henkeen ja terveyteen kohdistuvissa rikoksissa. Henkilö on myös ollut väkivaltainen viranomaisia muun muassa poliisia kohtaan. Hänet on varmuudella tunnistettu.”

3.4 Skenaario 2 arviointi

Tapahtuneen alkutiedoissa ei sinällään mikään viittaa asevelvollisuuslain 1438/2007 78 §:n mukaiseen vaaralliseen tehtävään, jolloin asevelvollisten käyttäminen ei tulisi kysymykseen. Komisario Reijo Pennanen kertoo haastattelussaan, ettei skenaarion mukaiseen tilanteeseen virka-avuksi pyydetäisi virka-apuosasto puolustusvoimilta, mikäli tiedossa olisi väkivallan uhkaa. Siinä tapauksessa, että virka-apuosasto olisi jo paikalla, tulisi heidät vetää pois tilanteesta sen muututtua. Pennanen mukaan lainsäädännössä olisi tarpeellista selkeyttää niitä tilanteita, joihin asevelvolliset olisivat käyttökelpoisia (Pennanen, 2020). Myös ylikonstaapeli Petri Viitala vahvistaa henkilökohtaisessa tiedonannossaan, ettei poliisin tule virka-aputehtävällä perustaa päätöksiään tai varautumistaan ”sattumanvaraiseen valmistautumiseen”. Kaiken päätöksentyön tulee perustua tosiseikkoihin, tiedossa olevaan tilannetta koskevaan aineistoon ja vallitseviin olosuhteisiin. (Viitala, 2020).

Virka-apuosaston käyttämisestä eristystehtäviin on esimerkkinä Uudenmaan eristäminen 28.3.2020 – 16.4.2020 väliseksi ajaksi (Maavoimat.fi, 2020). Virka-apuosastona toimi sekä varusmiehiä että kantahenkilökuntaa.

4 JOHTOPÄÄTÖKSET

4.1 Lainsäädäntö

Kuten tässä tutkimuksessa on todettu, puolustusvoimien virka-apu poliisille on jokseenkin tarkasti säädeltyä. Virka-apulainsäädäntö koskien kaikkea virka-apujen muotoja ja mahdollisuuksia, on sen sijaan hajautettu useisiin erillisiin säädöksiin. Lainsäädännön yhtenäistäminen ja selkeyttäminen helpottaisi oikean oikeudellisen perusteen löytämistä. Esimerkkinä voidaan mainita maakuntajoukkojen käyttäminen virka-aputehtävillä. Maakuntajoukot muodostuvat reserviläisistä, joiden osaaminen ja käytettävyyys voi vaihdella. Toisaalta maakuntajoukot myös harjoittelevat poliisin kanssa yhteistyössä erilaisia virka-aputilanteita varten. Lainsäädäntö antaa tällä hetkellä rauhan aikana maakuntajoukkojen reserviläisille periaatteessa mahdollisuuden osallistua myös vaaralliseen tehtävään pois lukien terrorismiin liittyvät virka-aputehtävät. Käytännössä kuitenkin maakuntajoukkojen käyttäminen vaarallisilla tehtävillä ei olisi järkevää eikä poliisi maakuntajoukkoja tällaisiin tehtäviin pyytäisi. Poliisi on koulutettu toimimaan vaarallisissa tilanteissa ja sillä on omat toimintamallinsa. Käyttöä maakuntajoukoille saattaisi olla poikkeustilojen aikana, jolloin poliisin omat resurssit loppuisivat tai olisivat täysin riittämättömät. Rauhan aikana poliisin tulisi pystyä suorittamaan vaaralliset tehtävät itse. Lainsäädännössä niitä perusteita, jolloin asevelvollisia voitaisiin käyttää, tulisi selkeyttää.

Asevelvollisten käyttäminen on lainsäädännön perusteella mahdollista, mutta sitäkin tulee tarkkaan harkita. Puolustusvoimien antama virka-apu poliisille esimerkiksi etsintään on sinällään harvinaista. Vaikka lainsäädäntö antaa mahdollisuuden pyytää virka-apuosastoa etsintätehtäville, tulisi virka-apua pyytävän poliisin asettaa kynnys korkealle. Nykyisin vapaaehtoisen pelastuspalvelun toiminta täyttäisi helposti puolustusvoimien jättämän aukon etsintäpainotteisilla virka-aputehtävillä.

Voimankäytön osalta sääntely on selkeää. Asevelvollinen toimii hätävarjelusäännösten mukaisesti. Poliisilta voidaan odottaa asevelvolliseen verrattuna hätävarjelusäännösten laajempaa soveltamista ja tulkittamista. Tämä perustuu saatuun koulutukseen ja ammattitaitoon. Vastatessaan virka-aputehtävää vaarantavaa tai sitä toistuvasti häi-

ritsevään toimintaan, asevelvollisella on oikeus käyttää puolustettavia voimakeinoja. Poliisi kuitenkin on ensisijainen voimankäytön toimija. Karkeasti voidaan todeta, että lainsäädännön perusteella seuraavana ”voimankäyttöportaassa” tulisi puolustusvoimien kantahenkilökunta. Maakuntajoukkojen voimankäyttötilanteita tulisi välttää ja asevelvollisten estää.

Poliisin virka-apupyynnön tekee Poliisihallitus kiireellistä tilannetta lukuun ottamatta. Epäselvää on, miksi pyyntö on tehtävä korkealta poliisin organisaatiosta. Pyyntö olisi mahdollista tehdä virka-apulainsäädäntöön ja sen pyytämisen perusteisiin koulutetun ja perehdytetyn päällystöön kuuluvan poliisimiehen toimesta. Pyyntönsisällön on oltava tiedoiltaan ehdottoman kattava ja tarkka. Tilannetta johtavan poliisin merkitys korostuu, koska tiedot todennäköisimmin kulkevat hänen kauttaan virka-apupyynnön tekijälle. Puolustusvoimat virka-apua antavana tarvitsee virka-apupäätöksensä tueksi riittävän perusteelliset tiedot.

4.2 Vastuut

Virka-apua pyytänyt poliisi vastaa virka-avun oikeellisuudesta ja tiedoista, joiden perusteella puolustusvoimat myöntää virka-avun. Virka-apuosaston päällikön vastuulla on huolehtia siitä, että virka-apuosasto on asianmukainen ja pyydetylle tehtävälle soveltuva. Työturvallisuuskysymykseen olennaisesti liittyvä seikka on, mikäli joku loukkaantuu tai menehtyy virka-aputehtävällä.

Pohdittaessa vastuukysymyksiä virka-aputilanteen jälkeen, voidaan lainsäädännöstä löytää suhteellisen selkeä sääntely sille, että asevelvollinen toimii hätävarjelusäänösten perusteella, koska voimankäyttöoikeuksia ei ole. Voimankäyttöohjettakaan ei näin ollen voida virka-apuosaston varusmiehille antaa. Tilannetta johtavan poliisin tulisi ohjeistaa virka-apuosasto perusteellisesti siten, että näillä ei ole oikeuksia voimankäyttöön. Mikäli varusmies joutuisi oikeudettoman hyökkäyksen tai muun virka-apua häiritsevän tai vaarantavan teon kohteeksi, tulisi lähtökohtaisesti perääntyä ja ilmoittaa tilanteesta viipymättä. Jatkotoimet tapahtuisivat poliisin välittömässä ohjauksessa ja poliisin ohjeiden mukaisesti.

Asevelvollinen tietenkin vastaisi esimerkiksi liiallisesta voimankäytöstä hätävarjelu-tilanteessa. Tässä korostuu ohjeistuksen, koulutuksen ja henkilökohtaisen soveltuvuuden merkitys virka-aputehtävillä.

4.3 Varautuminen

Tutkimusten tuloksena on jo aiemmin todettu, että virka-apuosasto tarvitsee poliisilta mahdollisimman tarkat ja yksityiskohtaiset tiedot siitä tehtävästä, mihin virka-apua ollaan pyytämässä. Tehtäviin varautumisen kannalta voidaan todeta, että tietojen oikeellisuus on perustana ja pohjana virka-aputehtävälle. Poliisin tulisi myös antaa mahdollisuuksien mukaan ennakkotietoa puolustusvoimille mahdollisesta virka-apuosaston pyytämisestä tukemaan poliisin toimintaa. Näin virka-apuosastoa voitaisiin jo ennalta valmistella tehtävää varten. Mikäli virka-apuosastoa ei tarvittaisi, poliisi peruuttaisi ennakkopyynnön viipymättä.

Poliisilla tulisi olla tieto siitä, millaista virka-apua ja millaisia resursseja puolustusvoimilta on saatavissa. Säännöllinen yhteistyö puolustusvoimien virka-apua tarjoavien toimijoiden ja poliisin välillä on tärkeää ja sen tulee pysyä ajantasaisena. Näin valmiutta pystytään parantamaan.

Lainsäädännön mukaan virka-aputehtävällä toimiva asevelvollinen tai muu henkilö toimii poliisimiehen välittömässä ohjauksessa. Ongelmaksi muodostuu tilanne, jossa poliisimiehen välitöntä ohjausta ei ole. Moniviranomaistehtävissä yksittäisen toimijan tulisi pystyä luottamaan lainsäädännön ja ohjeiden välisen ketjun katkeamattomuuteen ja yhteneväisyyteen. Virka-aputilanteessa ei käytännössä ole mahdollista, että jokaisen virka-apuosaston henkilön vieressä olisi ohjaava poliisimies.

Yksittäisiin tehtäviin varautumista ja niissä toimimista voidaan tehostaa tehokkaalla ja ajanmukaisella varustuksella ja yhteydenpitovälineistöllä. Poliisin ohjaus voidaan järjestää esimerkiksi maastossa siten, että jokaisella tilanteeseen osallistuvalla, myös virka-apuosaston jäsenellä, on mukanaan viestiväline, jolla saa yhteyden välittömästi tilanteen johtoon. Virka-apuosasto tulee ohjeistaa poliisin toimesta tarkasti. Tarkoi-

tuksenmukaista olisi vielä varmistaa, että jokainen tilanteessa toimiva on ymmärtänyt annetut ohjeet ja määräykset.

Poliisi vastaa virka-aputilanteen työturvallisuudesta. Viimekädessä vastuu ennakoivalmistelusta, sen onnistumisesta ja tilanteen aikaisesta toiminnasta työturvallisuuden näkökulmasta on poliisilla. Tilannetta johtavan tulee olla perehtynyt kokonaisvaltaisesti työturvallisuusseikkoihin. Tietoa tulisi olla myös puolustusvoimien työturvallisuusohjeista koskien virka-aputehtäviä. Virka-apuosastossa toimivan asevelvollisen loukkaannuttua muutoin kuin kohdehenkilön aiheuttamana, vakuutusturva tulee Valtionkonttorin kautta. Jokainen asevelvollisuuttaan suorittava on vakuutettu palveluksessa tapahtuvien tapaturmien varalta. (Valtionkonttori.fi, 2020). Laki sotilastapaturman ja palvelussairauden korvaamisesta 1521/2016 säätää palveluksessa tapahtuvien tapaturmien korvaamisesta (Laki sotilastapaturman ja palvelussairauden korvaamisesta 2016/1521).

Puolustusvoimat pystyvät varautumaan virka-aputehtäviin kouluttamalla ja ylläpitämällä koulutusta niillä henkilöillä, jotka virka-apuosastoihin kuuluvat. Poliisin pyytämälle virka-aputehtävälle tulisikin komentaa niihin hyvin perehtynyt osasto. Voidaankin ajatella, että maakuntajoukoista muodostettu virka-apuosasto on toimintakykyisempi kuin varusmiehistä koostuva osasto. Kantahenkilökunnasta muodostettua virka-apuosastoa tuskin komennettaisiin etsintä- tai eristystehtävään, ellei poliisi ole pyytänyt erityisosaamista tai -kalustoa puolustusvoimilta. Maakuntajoukkojen käytettävyys nopealla aikataululla on haasteellista, sillä joukot muodostavat reserviläiset ovat työikäisiä ja mahdollisesti perheellisiä. Toisaalta kiirettömässä tilanteessa reserviläisilläkin on aikaa valmistautua enemmän ja heitä tulisi käyttää ennen varusmiehistä muodostettua virka-apuosastoa.

5 LOPUKSI

Aihe on mielenkiintoinen ja herätti tekijässä lukuisia kysymyksiä tutkimuksen edetessä. Tutkimusaihe sinällään on marginaalinen ja sijoittuu viranomaistoiminnan erityisosa-alueelle. Lainsäädännön tulkitseminen on moniulotteista ja periaatteessa samoihin asioihin voidaan viitata useammalla oikeuslähteellä. Aineistoa oli kyllä saatavilla, mutta sitä on niukasti. Laajuutta tutkimukselle olisi ollut mahdollista saada ottamalla tarkasteluun myös muut viranomaiset ja poikkeusolot. Poikkeusoloja sivuttiin tutkimuksessa, mutta muut viranomaiset rajattiin, jotta tutkimuksessa pystytään vastaamaan nimenomaisesti tutkimuskysymyksiin.

Kokonaisuutena aihetta pohdittaessa herää kysymys, miten tarpeellista on käyttää puolustusvoimien virka-apuosasto poliisin apuna etsintään tai eristämiseen. Käytännössä virka-apuosasto ei juurikaan toimivaltuuksiltaan eroa vapaaehtoisista etsinnän suorittajista. Eristämistehtävistä, kuten kaikista muistakin sille määrätystä tehtävistä, poliisin tulisi lähtökohtaisesti pystyä suoriutumaan omilla resursseillaan. Karkeasti ajatellen, jos haetaan mahdollisuutta sulkea pois kaikki lainsäädännölliset pulmat käytettäessä asevelvollisia virka-aputehtävillä, tulisi asevelvollisten käyttäminen virka-apuna käytännössä lopettaa. Yhteiskunnan muutosten myötä ja toimintaympäristöjen tekijöiden muuttuessa mahdolliset virka-aputehtävillä asevelvollisen käyttöön liittyvät lainsäädännölliset ongelmat voivat konkretisoitua. Mahdollisuus virka-avun käyttämiseen on oltava, mutta sen käyttöä on harkittava erittäin tarkkaan. On toki ymmärrettävää, että puolustusvoimat tuskin haluaisi ylläpitää virka-apumahdollisuutta jollei sitä koskaan käytettäisi, mutta pelkästään ”ylläpitäminen” ei ole peruste sellaisen järjestelmän olemassaololle, jossa on ongelmakohtia. Kun tehtävillä kohdistetaan toimia usein yksilön perusoikeuksiin, tulee lainsäädännön olla siten aukoton, että yksilön ja tehtävää suorittavan oikeudet toteutuvat ilman kysymysmerkkejä.

Asevelvollisuuttaan suorittavat varusmiehet ovat kouluttautumassa sodan ja poikkeusolojen tehtäviä varten. Jotkut virka-aputehtävät varmasti tukevat koulutusta, mutta tehtävät tulisi määrittellä hyvin tarkkaan. Poliisin resurssien pitäisi saattaa sellaiselle tasolle, ettei etsintään tai eristämiseen tarvitsisi pyytää puolustusvoimien virka-

apuosastoa. Poliisin nykyisten resurssien tarkastelun jälkeen kuitenkin on nähtävissä, että virka-apuosastoille on olemassa tarve, ainakin yhteiskunnan häiriötilanteissa. Mikäli poliisi haluaa käyttää puolustusvoima vieläkin tehokkaammin ja siten, että riskejä on minimoitu, tulisi poliisin aktiivisesti ja tehokkaasti kouluttaa puolustusvoimien virka-aputehtävissä toimivia ja järjestää yhteisharjoituksia, joissa pystyttäisiin harjoittelemaan erilaisissa tilanteissa toimimista.

Viranomaisten yhteisissä operaatioissa korostuu tiivis ja tehokas yhteydenpito ja keskinäinen jatkuva informaation vaihtaminen. Molemminpuolinen toisen toiminnan tunteminen ja käytettävissä olevien resurssien tiedostaminen parantavat valmiutta vastata yhteiskunnan vakautta ja turvallisuutta horjuttaviin tapahtumiin.

LÄHTEET

Aarnio, A., 1997, Oikeussäännön systematisointi ja tulkinta, teoksessa Minun metodini. Helsinki, WSOY.

Asevelvollisuuslaki 28.12.2007/1438 muutoksineen

HE 187/2004. Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi puolustusvoimien virka-avusta poliisille annetun lain 4 §:n muuttamisesta.

HE 264/2006. Hallituksen esitys Eduskunnalle puolustusvoimilain ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi.

HE 224/2010. Hallituksen esitys Eduskunnalle poliisilain ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi.

HE 8/2013. Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi puolustusvoimista annetun lain ja eräiden siihen liittyvien lakien muuttamisesta.

Helminen, K., Kuusimäki, M., Rantaeskola, S. 2012. Poliisilaki. Alma Talent Oy, Helsinki.

Hirvonen, A., 2011: Mitkä Metodit? Opas oikeustieteen metodologiaan. Yleisen oikeustieteen julkaisuja, Helsinki.

Kananen, J., 2015. Opinnäytetyön kirjoittajan opas: näin kirjoitan opinnäytetyön tai pro gradun alusta loppuun. Helsinki: Edita Publishing.

Kananen, J., 2016. Opinnäytetyön ja pro gradun ohjaajan opas. Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja. Suomen Yliopistopaino Oy.

Kananen, J., 2017. Laadullinen tutkimus pro graduna ja opinnäytetyönä. Suomen Yliopistopaino Oy, Juvenes Print. Jyväskylä.

Lainsäädäntöhanke puolustusvoimien poliisille antamaa virka-apua koskevien säännösten tarkistamiseksi. SM004:00/2018.

Laki poliisin, tullin ja rajavartiolaitoksen yhteistoiminnasta 11.9.2009/687 muutoksineen.

Laki puolustusvoimista 11.5.2007/551 muutoksineen.

Laki puolustusvoimien virka-avusta poliisille 5.12.1980/781 muutoksineen.

Laki sotilastapaturman ja palvelussairausten korvaamisesta 29.12.2016/1521 muutoksineen.

Laki vapaaehtoisesta maanpuolustuksesta 11.5.2007/556 muutoksineen.

Liesinen, K., Karinen, R., Lahtinen, K. 2017. Puolustusvoiminen antaman virka-avun nykytila ja kehittäminen, oikeusministeriön julkaisu.

Luoma, R. 2019. Viranomaisten toimivaltuudet häiriötilanteissa. VN/6663/2018. Oikeusministeriön julkaisu. Helsinki.

Maavoimat. fi- verkkosivusto. Viitattu 30.10.2020. <https://maavoimat.fi/-/puolustusvoimien-virka-apu-uudenmaan-eristamiseksi-paattyi>

Miettinen, T., 2016. Oikeustieteellinen opinnäyte- Artikkeleita oikeustieteellisten opinnäytteiden vaatimuksista, metodista ja arvostelusta. Kokoomateos, Edita Publishing Oy, Helsinki.

Parpala, J. Viranomaisyhteistyön perusteet ja poikkeusolojen lisätoimivaltuudet. Luento 15.1.2020, Pori

Poliisihallituksen selvitys, 8.10.2020. Poliisihallituksen selvitys poliisin voimankäytöstä sekä poliisin tehtävästä huolehtia mielenosoitusten järjestyksestä ja turvallisuudesta. Sisäministeriö.
https://www.poliisi.fi/instancedata/prime_product_julkaisu/intermin/embeds/poliisiwwstructure/93869_Poliisihallituksen_selvitys_poliisin_voimankaytosta_seka_poliisin_tehtavasta.pdf?16967f86716bd888.

Poliisilaki 872/2011 muutoksineen.

Raitio, J., 2017. Oikeusvaltion ääriviivat. 1. painos. Alma Talent Oy.

Rikander, H. 2019. Empiirinen tutkimus poliisin voimankäytöstä ja poliisin kohtamasta väkivallasta. Itä-Suomen yliopiston julkaisu. Joensuu.

Rikoslaki 1889/39 muutoksineen

Sarajärvi, A., Tuomi, J. 2018. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Sisäministeriön asetus poliisin voimakeinoista ja kulkuneuvon pysäyttämisestä 245/2015.

Suomen perustuslaki 11.6.1999/731 muutoksineen.

Martikainen, H., Vertio, K., Holmström, L., Antikainen, J. 2016. Valtioneuvoston selonteko sisäisestä turvallisuudesta. Valtioneuvoston julkaisu 8/2016. Sisäministeriö.

Valtionkonttori.fi- verkkosivusto. Viitattu 9.11.2020.
<https://www.valtiokonttori.fi/palvelut/korvaus-ja-vahinkopalvelut/palvelustaturmien-ja-palvelussairauksien-korvaukset-varusmiehille-ja-siviilipalvelusmiehille/#9522a0f>

Vilka, H., Saarela, M., Eskola, J., 2018. Ikkunoita tutkimusmetodeihin I – Metodien valinta ja aineistonkeruu. PS- kustannus, Jyväskylä.

Haastattelut:

Huhta, A. 16.10.2020

Parpala, J. 9.10.2020

Pennanen, R. 7.10.2020

Henkilökohtaiset tiedonannot:

Vainio-Kaila-Viitala, M., 31.10.2020

Viiala, P., 31.10.2020

LIITE 1

HAASTATTELUKYSYMYKSET

1. Missä viranomaisessa ja missä tehtävässä toimit?
2. Mikä on pääasiallinen tehtäväsi viranomaisyhteistyössä?

Seuraavaksi on esitetty kaksi kuvitteellista skenaariota. Skenaarioiden jälkeen esitetään niihin liittyviä kysymyksiä.

1. ”Poliisi on pyytänyt puolustusvoimien yksiköltä virka-apua kaksi vuorokautta sitten metsään kadonneen henkilön löytämiseksi. Alue on laaja ja muut normaalit etsintätoimet on jo käynnistetty. Tilanne on poliisijohtoinen ja virka-avuksi saapuneet varusmiespalvelusta suorittavat on ohjeistettu poliisin toimesta. Poliisin antamien ohjeiden mukaan löytämisestä tulee välittömästi ilmoittaa. Osalla virka-apuna toimivista varusmiehistä on muun muassa OC-sumutteeseen saatu voimassa oleva koulutus ja sumute on mukana varusteissa.

Kadonneen taustatietojen selvityksessä ei ole todettu muuta terveydenhoidollista menneisyyttä kuin diabetes, eikä poliisin tietojärjestelmistä löydy merkintöjä henkilöstä. Aseita ei järjestelmien mukaan henkilöllä ole. Tiedetään, että henkilö liikkuu jalkaisin.

Varusmiehet ovat omassa etsintäketjussaan maaston ollessa sellainen, että välitöntä näkö- tai kuuloyhteyttä ei poliisimieheen ole.

Kadonnut löytyy varusmiehen toimesta yllättäen. Välittömästi kadonnut kohdistaa varusmieheen väkivaltaa terävällä esineellä lyöden ja huitoen. Hyökkäyksen kohteeksi joutunut varusmies saa vaivoin torjuttua hyökkäyksen ja hyökkääjä perääntyy muutaman askeleen ja luopuu esineestä. Seuraavana ketjussa ollut varusmies käyttää OC-kaasua, jolla ei ole välitöntä vaikutusta. Hyökkääjä kuitenkin lopettaa aggressiivisen toiminnan ja lähimpänä ollut po-

liisi ottaa hyökkääjän hallintaan. Löytymisestä ja tilanteesta tehdään nopeasti ilmoitus tilannejohdolle.

Hyökkäyksen kohteeksi joutunut varusmies loukkaantuu lievästi. Hyökkääjän yleistila heikkenee nopeasti kiinniottamisen jälkeen ja hän menehtyy ennestään heikon yleistilan, diabeteksen ja OC- sumutteen yhteisvaikutusten takia.”

2. ”Meneillään on laaja poliisioperaatio, johon puolustusvoimilta pyydetään virka-apua tapahtuma-alueen ja siellä sijaitsevien rakennusten eristämiseen. Eristämisessä käytetään varusmiehiä. Operaation aikana saadaan selvitettyä, että eristetyllä alueella olevista kohdehenkilöistä yksi on ollut väkivaltainen ulkopuolista henkilöä kohtaan ja hänen menneisyydessään on rikostuomioita henkeen ja terveyteen kohdistuvissa rikoksissa. Henkilö on myös ollut väkivaltainen viranomaisia muun muassa poliisia kohtaan. Hänet on varmuudella tunnistettu.”
3. Voidaanko varusmiehiä käyttää edelleen eristämään aluetta skenaariossa 2?
4. Onko tilanne eri, jos kohdetta ei ole tunnistettu operatiivisen toiminnan aikana?
5. Millaisia voimankäyttöohjeita asevelvollisille voidaan antaa?
6. Entä jos edellä esitettyä virka-aputehtävää skenaariossa 1 poliisin pyytämänä suorittaa maakuntakomppania?
7. Miten puolustusvoimien ja poliisin yhteistoimintaa tulisi mielestäsi kehittää vastaavanlaisilla tehtävillä?
8. Millaisia lainopillisia ongelmia näet tapausten oikeudellisessa arvioinnissa?
9. Saako vastauksiasi käyttää osana opinnäytetyön ongelman ratkaisua?